

«Какие же тут насмешки? - подумал Червяков. - Все тут нет никаких насмешек! Генерал, а не может понять! Когда так, не стану же я больше извиняться перед этим фанфароном! Черт с ним! Напишу ему письмо, а ходить не стану! Ей-богу, не стану!»

Так думал Червяков, идя домой. Письма генералу он не написал. Думал, думал, и никак не выдумал этого письма. Пришлось на другой день идти самому объяснять.

Я вчера приходил беспокоить вашеество... Я извинялся за то, что, чихая, брызнул –с... а смеяться я и не думал...

Пошел вон!!! – гаркнул вдруг посиневший и затрясшийся генерал.

Внаслідок багатьох вибачень терпець генерала вривається, а чиновник через свою свою надмірну помислованість помирає. У результаті комізм, що створюється нанизуванням реплік-акцій, перетворюється у трагедію.

Бінарність структури не обов'язкова при так званій автокомунікації, за якої людина звертається до Вищої особи, не чекаючи від неї відповіді. Вибачення в таких випадках входять у ширший контекст. Він осмислюється як канонізована молитва, яка базується на пресупозиції стосовно того, що всі люди грішні:

Хліб наш насущний дай нам сьогодні,

І прости нам провини наших,

Як і ми прощаєм ворогам нашим.

(Молитва «Отче наш»)

індивідуальна внутрішня молитва під час кризових моментів у житті:

- Прости мене, Боже, я більше не буду зловживати здоров'ям.. Прости й допоможи перебороти цю хворобу, благаю...

молитва, до якої спонукає «голос совісті» у результаті усвідомлення людиною порушення християнських та етичних норм:

Так це я? Я? Мати?! Це така дяка матері, що тебе на розум наводила? Я її вигризла?! Що я – собака, по – твоєму? Га?

*Я не кажу, що ви собака, а чого ви гризетесь? День не пройде без того, щоб ви не загризлися; хвилину душа спокійно не побуде на місці!.. Так і жди: от же тихо, а тут і схопилася буча!.. **Хіба у такім пеклі, прости господи, проживеш?** Кам'яне – і те не здержало б вашої гризні! (Панас Мирний)*

[називати життя пеклом вважається антихристиянським вчинком, оскільки це порушує заповіді Божі.]

Загалом комунікативний акт вибачення – перспектива для досліджень у сучасній лінгвістиці. Адже це той фрагмент комунікації, що сприяє солідарності, кооперації суспільства, виступає чинником формування толерантності в соціумі.

Вальків О.

Науковий керівник – проф. Ткачук М.П.

ОБРАЗНА СТРУКТУРА ТРИЛОГІЇ РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО «ЗАМЕТІЛЬ»

Роман Купчинський – український поет, прозаїк, журналіст, композитор, критик, громадський діяч. Народився 24 вересня 1894р. у с. Розгядів на Тернопільщині в сім'ї священика. Навчався у Львівській духовній семінарії. 1914 р. перебував у січових стрільцях і пройшов з ними трагічний шлях від перших і до останніх кроків. У 20 – 30-х роках працював у газеті «Діло» (до 1939р.), друкував у різних періодичних виданнях свої поетичні і прозові твори, спогади, нариси. Як журналіст виступав під псевдонімом Галактіон Чіпка. На початку Другої світової війни емігрував до Німеччини, потім – до США, де й помер у 1976 році.

Р.Купчинський був яскравою постаттю серед поетичного Січового стрілецтва, визначався справжнім мистецьким даром. Б.Лепкий в антології «Струни» відзначив: «Щире почуття і гарний вислів надають його творам великої принади. Він ніколи не силується словом, як інші,

не наслідує чужих форм, не гонить за поверховими ефектами, пише, що серце диктує. Це поет, від якого можна сподіватися дуже багато» [6, с.7]. Він належав до тих митців, які безмежно любили Україну, прагнучи для неї добра, але часто змушені були покидати її межі з різних причин. Так і Р.Купчинський, пронісши ідеї визволення України крізь бурхливі роки Першої світової війни у складі Українських січових стрільців, 1940 року змушений покинути межі рідного краю. Перебуваючи на великій відстані від України, він серцем жив у Батьківщині, відчував усі її радості і печалі, всю свою синівську любов віддавав їй.

Творчість Р.Купчинського можна поділити на три періоди: перший (1916 – 1924 рр.) пов'язаний з часом перебування його у Січових Стрільцях; другий період охоплює 1924 – 1940 рр.; третій – еміграційний (від 1940 р. до кінця життя письменника).

Другий період творчості митця був найінтенсивнішим: побачила світ трилогія «Заметіль» – перший в українській літературі епічний твір, в якому на тлі Першої світової війни відтворено формування стрілецького руху, змальовано боротьбу за відновлення української державності. У ній осмислюється перемога і гірке відчуття болючих поразок, оскільки провідна ідея українського стрілецтва не була втілена в життя.

Дискурс трилогії будується на документальній основі. Наратор описує події, які, справді, творили хід історії: «При кінці червня грянула громом неочікувана вістка: наслідника престолу вбито!.. Стряслася від цієї вістки ціла Австрія від Трієста до Підволочиська» [2, с.15], «надійшов урешті день 28 липня. Війна! Стоуюстою птахою понеслась вістка понад галицьку землю. Летіла понад подільські ниви, понад підгірські ліси аж до підхмарних вершків Черногорки» [2, с.16].

Головний герой повісті Петро Зварич – узагальнений образ січових стрільців, який проніс ідею української державності через усі перипетії Першої світової війни. Петро студював право, проте добровільно вступив до лав армії УСС. Він охоплений почуттям патріотизму, національного обов'язку, а також добре усвідомлює призначення українських Січових Стрільців: «То самі просвітителі. Мають за військом іти, робити пропаганду на Україні» [2, с.49].

Образ Петра Зварича наділений типовими рисами воїна-січовика. В його образі змальовано деякі біографічні риси автора. Як і автор, Петро Зварич народився в галицькому селі в сім'ї священика. Правда, у «Заметілі» образи батьків головного героя не фігурують, оскільки Петро на початку повісті осиротів, ним опікується сім'я його дядька: «Ще змалку відумерли Петрові батьки, спершу мати, а за нею і батько – священик, і він остав круглим сиротою... Бездітні Городюки прийняли його за рідного сина, а він теж приліг серцем до тих щирих людей, як до своїх найближчих» [2, с.21-22]. Прийомні батьки формували в ньому почуття патріотизму та відчуття національної приналежності, які приводять героя повісті до лав січових стрільців. У першій частині трилогії «Курилася доріженька» читаємо: «Скінчивши гімназію, Петро записався на права і отже вже рік сидить у своїх дядьків на селі...» [2, с.22]. Причому як автор повісті, так і його герой пережили всі перипетії Першої світової війни в лавах української армії від самого її початку до Різдва свят 1915 р., наратив про які і завершує третю частину трилогії «У зворах Бескиду».

Із образом Петра Зварича і подіями, описаними в повісті, тісно пов'язані й інші персонажі трилогії, хоча і другорядні, але із певним семантичним навантаженням: вони допомагають розкрити проблеми, які автор порушує у творі.

У художньому наративі змальовується Галичина, що була центром воєнних баталій, тому люди, які тут проживали, зазнали багато горя, прикростей, навіть якщо не брали безпосередньої участі у воєнних подіях. До них належать образи родини Городюків, Керницьких, Полозів. Війна завдала їм чимало лиха, призвела до кардинальних змін у їхніх характерах, поведінці.

Такі перевтілення сталися з сім'єю далеких родичів Петра Зварича, подружжям Полозів, а особливо зі старим радником. Полози ніколи не були з Петром (як і з іншими людьми) особливо щедрими, привітними. «Слава радника Полоза не обмежувалась тільки на його скупості, але охоплювала його сад і город... Радник стеріг свого саду та городця, як ока в голові, а люди говорили, що скоріше можна було дістати тиф, як одну рожу чи грушу від радника» [2, с.90]. Проте з початком війни скупе подружжя не лише запрошує Петра зупинитися в них, коли Зварич приїздить до Золочева записуватись до війська, а й не бажає

чути ніяких відмовок, запропонувавши молодому новобранцеві харчуватись за їх рахунок. Коли розгорнулися воєнні події, старий радник дав племінникові на прощання гроші, пояснюючи це неспокійним часом: «Війна – не жарт... Багато біди прийдеться тобі зазнати... Не раз недоїш... Може, не довезуть харчів, може, треба буде купувати...» [2, с.153]. Відчуття національної приналежності довелось збагнути і раднику Полозу з дружиною. Саме тому відмова Зварича взяти гроші ображає його. Він з болем викрикує: «Що ти собі думав про мене, я знаю. Але ти візьми! Не тобі даю, а Україні... Ви – стрільці... Ви – наше рідне військо! Візьми, сину!» [2, с.154].

Драматичною є доля отця Керницького, якого австрійська поліція запідозрила у москвофільстві. Підставою до цього було лише те, що отець Керницький виявляв прихильність до російської армії і захоплювався її силою. Його арешт став трагедією не лише для родини Керницьких (його дружина, донька Наталка тяжко переживають таке несподіване ув'язнення отця, побиваються за ним, бережуть останні надії на його повернення), а й для всіх, хто його знав, зокрема й для пана Городюка, який вів з ним ідеологічні дискусії. На початку Першої світової війни австрійський уряд всіх підозрілих у москвофільстві вивозив зі Східної Галичини у концтабори. До одного з концтаборів прямував, мабуть, і отець Керницький. Коли ж Петро випадково побачив священика у Львові, не повірив власним очам: «Так змінився нещасний чоловік за кілька днів своєї неволі. Лице побабчилось, похуділо, аж шкіра звисла по боках лиця. Очі запались, стратили блиск і томливо блимали з-під примкнених повік» [3, с.69].

Отець Керницький став невинною жертвою Першої світової війни. Прикладом такого несправедливого поводження із невинними людьми була доля «дурного Якимця» та незнайомого буранця старого священика, якого вони зустріли в одному селі по дорозі до Львова.

Кожен, хто бачив, як вели на страту старенького, вже сивого священика, не могли вийти з дива, як це могло статися, що австрійська армія так просто винищує населення своєї держави, не знайшовши достатньо доказів для того, щоб довести висунуті ними обвинувачення. Адже всі знали отця як високоморальну, розумну людину, ніхто повірити не міг у те, що він може принести хоча б найменшу шкоду для держави.

Наявні в повісті образи, на яких, як і на сім'ї Полозів, війна спричинила появу почуття патріотизму та національної приналежності. Такі зміни можна спостерігати і в золочівського студента Росовича, який задіяний у творі лише епізодично, але несе у собі суттєве ідейне навантаження. Так, Росович ніколи не відрізнявся особливою жвавистю, великим колом інтересів, завжди був «поважний і зрівноважений, тепер став як не той» [2, с.48]. Ці зовнішні зміни, що відбулися з молодого людиною, зумовлені насамперед її внутрішнім самовідчуттям. Адже Росович – звичайний студент, з буденним колом інтересів, тепер відчув себе справжнім чоловіком, який іде на війну. Він почуває себе потрібним Україні, заради якої ладен віддати власне життя. Цього ж він і чекає і від інших студентів, які ще не зобов'язані йти до війська: «...Треба, щоб ми всі, як один, голосилися до війська, і бити, скільки влізе» [2, с.49].

Твір Р.Купчинського будується як панорама подій і людей. Щоб показати горе, яке доводилося зазнати під час війни жінкам і матерям, наратор змальовує образи матері Мариночки та дружини австрійського майора Клявса. Мариночка – проста галицька селянка, дружина Василя Татаринського та мати Миколки, який служить у цісарському війську. Для неї слово «війна» звучить вдвічі чи втричі страшніше, ніж для чоловіків, які йдуть воювати. Страшніше, бо її син, такий молодий та «делікатний», має військовий обов'язок і може бути вбитий на цій війні. Вона звертається як до останньої інстанції до діда Федорія з неслівним запитанням, чи всі хлопці мають йти на війну, проте вже й так знає відповідь. І хоч навколо неї людно, але нещасна матір нікого не помічає: «А вона стояла непорушно, як самотня верба над водою, і тільки думки летіли вдалечінь, і тільки уста нечутно ворушилились. Молитва до Бога чи лист до сина...» [2, с.21].

Образ дружини майора Клявса також має драматичний вимір. Як і тисячі інших дружин, вона на початку війни отримала страшне повідомлення про смерть чоловіка. Але отримала не поштою, не листом, а побачила живе свідчення його загибелі. Переляканий кінь майора гасав, і ніхто не міг його спинити. Нещасна тварина, втративши хазяїна та ошалівши від страху війни, повернулася до рідного подвір'я. І лише бідна вдова могла його заспокоїти. Якийсь вояк узяв

коня за поводи і повів за жінкою. «Вона йшла передом, пригорблена і постаріла, втираючи рясні сльози. За нею ступав кінь її мужа з кривавими плямами на сідлі...» [2, с.109].

Перша світова війна була для українського народу братовбивчою. Українці опинилися по різні боки барикад – Австро-Угорщини і Росії. Р.Купчинський у «Заметілі» виразно окреслює і висвітлює цю проблему в непростих стосунках усусів, що мають захищати інтереси Австро-Угорщини, та кубанських козаків, які воюють на боці Росії. Доля зводить у бою представників одного етносу і змушує піднімати зброю проти своїх співвітчизників. Але стрільці та полонені козак швидко знайшли спільну мову. Автор показує, що роз'єднання є штучним, адже і галицькі стрільці, і «москальські козаки» мають єдину мову, єдині традиції і, як виявилось, – навіть єдину пісню. Отже, тут присутній ще один образ, який супроводжує героїв, – українська пісня. Вона була поруч із січовим стрільцем і в мирний час, і в неспокійні миті війни, надавала наснагу на добрі справи, приносила рівновагу і спокій у схвильоване серце. Переїздили стрільці із Галичини на Закарпаття – пісня також супроводжувала їх, устами стрільців несла до змодернізованого населення ідеї державності, вільної України, пробуджувала у місцевих жителів почуття національної гідності, передавала реалії стрілецького життя. Пісня для українських січових стрільців була всім, завжди означала більше, ніж просто пісня. «Вона була водночас історією й ідеологією, невимплеканою тугою й вірою в краще майбутнє» [5, с.127].

ЛІТЕРАТУРА

1. Вергелес П. Доля судила народитись двічі // Подільське слово. – 2004. – 5 листоп. – С.8.
2. Купчинський Р. Курилася доріженька: Повість зі стрілецького життя. – Л.: Каменярь, 1991. – 175с.
3. Купчинський Р. Перед навалою: Повість зі стрілецького життя. – Л.: Каменярь, 1991. – 151с.
4. Купчинський Р. У зворах Бескиду: Повість зі стрілецького життя. – Л.: Каменярь, 1991. – 143с.
5. Лазарович М. Літературно-видавнича діяльність українських січових стрільців // Дзвін. – 2001. – №2. – С.125–133.
6. Леги, моя думо, у тую хатину. Розповідь про автора стрілецьких пісень Романа Купчинського // Перемога. – 1990. – 12 трав.
7. Мельник М. Кардіограма життєпису Романа Купчинського // Дзвін. – 2008. – №7. – С.131–135.
8. Погребенник Ф. Роман Купчинський – лицар чину і слова // Слово і час. – 1999. – №9. – С.34–35.
9. Салига Т. Бард української пісні // Українське літературознавство. – Львів, 2006. – Вип. 67. – С.260–272.
10. Щербина О. Специфіка моделювання історичних подій у трилогії Романа Купчинського «Заметіль» // Визвольний шлях. – 2005. – №7. – С.48 – 61.

Глаз Х.

Науковий керівник – доц. Боднар В. Т.

ФЕМІНІСТИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЖИТТІ І ТВОРЧОСТІ ЖОРЖ САНД

Хто ж така Жорж Санд? Це феноменально працьовита жінка, безмежно талановита письменниця-феміністка, «психолог жіночої душі» [5,80]

Мета статті полягає у тому, щоб на основі опрацьованого матеріалу простежити вплив життєвих переконань на творчість письменниці, виявити взаємовпливи феміністичного руху та літератури.

Риси емансипації у житті та творчості Жорж Санд присутні, проте вона ніколи не вимагала для жінок рівних політичних прав із чоловіками, тому що на це були певні суспільно-політичні причини. А саме у 1804 році імператор Наполеон видав указ, за яким жінка не мала жодних прав, була повністю залежною від чоловіка. Попри це все, письменниця вимагала: можливості не бути у шлюбі із не коханим чоловіком; бути вільною жінкою, а не рабинею для чоловіка. При цьому обов'язок материнства вбачала святим.

Феміністичні погляди Аманди Аврори Ліон Дюпен (справжнє ім'я та прізвище письменниці) формувалися протягом всього життя. У дитинстві виховувалась бабусею, не зазнавши ласки матері-розпусниці, саме під таким впливом вона заклала свій священний обов'язок материнства. Особлива манера одягатися по-чоловічому простежується вже у